

EUSKALTZAINDIA EUSKERA TA EUSKERAZAINTZA

Orain dala ogei bat urte, 1968an egin ebalá Euskalzaindiak "el batuari" ateak irikitzeke, Arantzazu'n, bere batzar ospetsu ura-ta, galdera batzuk zuzendu dautsoz Donosti'ko "ARGIA" aldizkariak EUSKERAZAINTZA'ri.

Erantzungo dautso EUSKERAZAINTZA'k, baiñan nik ere, euskerazaiña naizelarik, eman nai dautset aren galdeei merezi daben erantzuna.

Zur, irakurle, ez dozu EUSKERAZAINTZA zer dan esatearen bearrik. "ELBATUA"ren amargarren urtean 1978'an, Euskaltzaindiak Euskera iltzen jarraitzea ebatzi ebanean, euskera bizirik gordetzeko, Erriaren Euskal Akademia: EUSKERAZAINTZA, SORTZEA ERABAGI ZAN BERGARA'n.

Kardaberaz Bazkuneko euskal idazleek, eta EUSKERAZALEAK Bazkunenekoe, sortu eben Akademi berri au, Tolosa'ko Iparragirre antzokian, Kardaberaztarren batzar batean.

Ikus orain "ARGIA"k egin dauzkuzan galdeak:

- I a: "Batasun itzarekin zer ulertzen dezute"?

Oartu zaitez, irakurle, galdeak gipuzkeraz egiñak dirala, ez "el batuaz". Mutiko argia, "ARGIA"ko izparringilaria! Dirudianez, pentsatzen bait eban guri galde oiek "el batuaz" egiten ba'euskuzan guk ez geuntzala erantzungo!

Guk batasun itzarekin zer ulertzen dogun?

Euskaldun bakoitzak bere euskalkia ondo ezagutzea, bere euskalki ortan txukun idatzi ta itzegiteko gauza izan daiten. Besterik gabe, errez ulertuko dau, beste euskalkietan idatzitako guzia. Ez, ain errez, beste euskalkietan esaten yakona, belarria artara ipintzen daun arte.

Baiñan ori, izkuntza guztietan gertatzen da.

Lur-ikara aundi bat izan zan Karakas'en orain urte batzuk. Ba, bigaramonean iritxi nintzan ni ara. Karakas'ko parroki bat, gure mixiolarien eskuetan zegoan. Iritxi bezain laister, aitordegira sartu ninduen nere apaiz lagunek; eta eundaka etorri yatan jendea; ta an egon bear izan neban egun santu guzian.

Aitorketa egiteko urbildu yatazan kristau aiek danak, gaztelaraz mintzatzen ziran. Orra ba, nik ezin izan neban iñori tutik ere ulertu!

Zergaitik?

Ezpaiñak ikusteke, ixil-ixillean aitordegiko illunpean esana, beti ere, arras ulerkaitza gertatzen dalako, bai noski, baiñan, batez ere, nere belarriak jende aien agoetan gaztelerak daun doiñu bereizira egiñak ez zeudelako.

Iluntzerako —ari bait ziran oitzen nere belarriak—, asi nintzan esanten eustena ulertzen, eta bigaramonean, ez neban artarako batere eragozpenik.

Ori gertatzen yako adibidez bizkaitar bati ere, zuberotar bati lenengo aldiz entzuten dautsonean. Baiñan Zuberota'n eguntxo batzuk igarotzea naikoa dau, ango euskalki goxora belarria ezitzeke, eta zuberotarrei errez ulertzeke.

A! Bai! Oso jende kristaua dala Karakas'ko jendea, segu-ruaski pentsatu izango dozu. Ez eizu ba orrela pentsatu. Bai al dakizu jendetza ura dana aitorketara zergaitik urbildu zan? Karakas'ko atso azti itzal aundiko batek, ostera beste lur-ikara bat izango zala, eta lur-ikara orrek konfesatu barik arrapatzen eban guztia ilko ebalá, esan ebalako!

Euskerari-buruz egia da beste gauza bat ere. Gure bizkaitar-zuberotar aien, alkar ulertzeke zailtasuna ez datorkiela euskeratik neurri aundian, erderatetik baizik; ipartarrek Frantzi'ko erderatik eta guk Españi'kotik artutako itz eta izkera atzerritarren errez zaildu egin bait dugu euskaldunon arteko alkarrizketa.

Bide ortatik doa ba EUSKERAZAINTZA. Euskaldun guztiak, auek aiekin eta aiek aiekin, errez eta atseginki bakoitzak bere euskalkia erabilliaz alkarrizketan jarduteko eran ipiñi nai dauz.

Ez da lan zaila, gaur-egungo mezu bideak yayoki erabiltzen gure erriak asmatzen ba'dau.

Arretaz, astiro, eta ezfiki ibilli bear dogu. Laisterkeri oro, ganoragabekeri guztiak, eta gogorkeri danak, kaltegarri litzakiguz.

Jabetu gaitez an iltzer daukagula gure izkuntza, eta izkuntza ori eriotzatik gaizkatu gura ba'dogu, goxotasun guztiak bear-bearrezkoak doguzala.

k * *

Ez dodaz bazterrera jaurti nai biotz-biotzez maite dodazan laburdiera eta zuberota, baiñan gaur-egun euskera, bizkaiera ta gipuzkera doguz, bi euskalki oietan egiten bait dabe berba eundik larogeita amar euskaldunek: %90'k!!!

Bizkaieratik eta gipuzkeratik asi bear dogu beraz euskera ber-bizkortzen. Asko egingo dogu, guzia egingo dogu, bizkaitarrek gipuzkera eta gipuzteke bizkaiera, beren euskalkia bezain errez ulertzeke eta mintzatzeko gauza egiten ba'doguz. Ez, ez dodaz iparraldeko euskalkiak aztu, baiñan oraingo, gure lanaren asieran, ez daiguzan bizkaitarrak eta gipuzkoarrak, lan zaillegia eskeiñiz, aspertu, ikaratu, eta gogoz-oztu!

Emon beigue ipartarrek bi urteren epea. Naikoa bai geunke, irrtiaren eta ikusirrtiaren bidez bizkaitar-giputzen arteko alkar-ulerterreztasuna lortzeko.

* * *

Ortarako, neurri berdinean erabili bearko litzakez irrtian eta ikusirrtian bizkaiera eta gipuzkera: esaldi bat bizkaieraz bestea gipuzkeraz, zine-mintza bat bizkaieraz bestea gipuzkeraz. Naikoa litzake ori, euskaldunik buru-gorrenen artean ere bñ euskalkiak zabaltzeko. Bi urteren epean etxekoa izango leukee bizkaitarrek gipuzkera eta gipuzkoarrek bizkaiera.

Umeak berriz, iru-lau illabete ezkeru, bi ikuntzetan itzegiteko gaf izango geunkez.

Egin eizu kontu, zine-mintza bat berean "Heidi" k bizkaieraz egiten daula, eta gipuzkeraz "Heidi" ren mutiko lagunak. Iru illabete baiño lenago, bai Bizkai'n bai Gipuzkoa'n, jolasterakoan, "Heidi" rena egiten daun neskatoa bizkaieraz mintza-

tuko yaku, eta gipuzkeraz, aren mutiko lagunarena egiten dauna.

Eta emendik bi urtera, laburdiera ta zuberuera gure bi euskalkiak bezala izango lirake, era berdinean erabiliak eta iru urte-barrun euskaldun guztiek errez ulertuak.

* * *

Ez al da ori euskeraren batasun "euskaldunerako" egiazko bide bakarra?

Batasun "euskaldunerako" diñot, "batustanoek" kaskaka sartu nai dauskuen batasun ori ez bait da euskalduna, atzerri-tarra baizik: "castellanoa", "españolā", gaztelerak eta frantzerak beren ama lateragandik jaso eben batasun arrotza.

Luze goaz ordea-ta, beste egun baterako itziko dogu beste galdeei erantzuteko lana.

LATIEGI'TAR BIXENTE

IBARRURI, ERRI AZTUA

Ibarruri au, Uriburu'tik, Bilbo'tik 27 aneñeurkin edo kilometroan Bizkai'ko Sorkaldean aurkitzen da, Zornotza, Iurreta, Garai, Arbaizegi, Mendata, Gorozika eta Muxika erriekaz mugatuta eta, gaur-egun azkenengo aipatu dogun Muxika'ren menpean, eta orixegaitik pizka bañ baiño geiago aztuta, aurkitzen dan menditarte baketsuan.

* * *

Guztira, berrogeita amar edo irurogei basetxek orniduten dau erria, irureun da berrogeita amarren bat bizitale dauzala, Elexalde, Ondaz, Muniketa, Maume, Axuria, Zugaztegieta, Gometegi eta Ormaetxeak auzo dirala. Ori lenago, gaur-egun erdiak bere ez, basetxerik geienak utsik edo erdi utsik aurkitzen diralako, eta dagozan bizitallerik geien-geienak adiñean, urteetan goratutakoak.

Basetxe orreitako bat dogu Ibarratua, 1787'garren urtean Burgaribetia'tar Martin'ek jasotakoa, Gometegi auzunean eta, orain Ozerin-Elorriaga senar-emazteak bakarrik bizi dirana.

* * *

Erri ontako lurraldeak pizka bat aldapatsuak ba'dira be, geien-geienak mamitsuak dira eta, aldi onetan inguru guztiak lerdie edo piñuz jantzita ba'dagoz be, orain ainbat urte ikusgarriak ziran inguru orretako mendietan ikusi leitekezan artalde, basabei, zalditzak eta abar luze bat.

Ibarruri'ko erriak, iru txadon edo eleiza ditu aste guztietan meza emoten jakenak; erri'ko parrokia, Axuri'ko eleiza apaña eta Maume (Magunas), batetik bestera ainbat aneñeurkin edo kilometro dirala eta, eleiza guztietarako apaiz bat bakarrik, Artetxe'tar Txomin jaun zintzo ta euzkaltzalea. Eta oraindik geiago, iru eleiza orreik gitxi ba'dira, Gorozika'ko

erritxuan be berak, Txomin jaunak ospatzen dau asteroko meza. Ori da apaiz bizkorra izatea. Zorionak Txomin jauna.

Ez doguz atsegiñez ikusiten ibarruritarrak Muxika'ren menpean egon-bearraz, baiña, ez dogu aurkitu euren artean barriz buru-jabe izateko bear dan bizitasunik, bear ba'da gazte gitxi aurkitzen dalako erri orretan.

EDESTI PIZKA BAT

Bizkai Jaunerri (Señorio) lez egiten, osatutzen asi zanean, Ibarruri'k eta Gorozika'k be, Zornotza'ko Erri-batzarra osotzen eben, Etxano erritxuaz batera lau Eleiz-aurre zirala. Bizkai'ko Jaun-erri barri orretan lenengotariko bat izan eizan Zornotza'ko erri-batzarra.

IBARRURI, ERRI AZTUA

Erriak, euren buru-jabetasuna zelan edo alan galtzen dabe-nean, aztuak izaten dira, geien baten eta, batez be uriburutik edo erritxu ori menperatu daben erri aundiagoetatik urrun, asao aurkitzen diranak. Ba'doguz Bizkaia'n be onetariko bat edo beste; Esate baterako Ibarruri gaur besterik ez aitatzeko.

Erri txikitxu orreik obe izango ebela Zornotza'ko erri-batzar orretan jarraitu ba'eben? Ez dakigu. Ba'leiteke ezetz. Bai erritxuak eta bai abenderri txikerrak be beste erri aundiago baten edo laterri indartsuago baten menpean, galduten dabelako euren nortasuna, ondo zustraitutako abertzaletasuna ez ba'dabe beintzat. Beste erri orren auzune bat edo erki bat geiago lez ezagutzen dalako aurrerantzean.

ALTUNA'TAR JOSU